

שתיית יין שנגע בו מחלל שבת בפרהסיא*

בס"ד. יום ד' לפרשת קורח כ"ג סיון תשכ"ה ירושלים עיה"ק
לכבוד האלוף התורני המופלא ושנון רב ועצום בחריפות ובקיאות הרב
הראשי לארץ ישראל והראשל"צ הרה"ג מוהר"ר יצחק ניסים שליט"א.
בכבוד רב אבקש מכבוד תורתו להביע את דעתו בעניין יין שנגע בו מחלל
שבת בפרהסיה, לאור מה שכתב החזו"א ביו"ד הלכות שחיטה סי' ב אות
כ"ב וביחוד לפי מה שכתב שם אות כ"ו ובאה"ע הלכות יבום סי' קי"ח
אות ו' ובחידושויו על הרמב"ם הלכות דעות פ"ו ה"ג שאין מומר בזמן הזה
"ודיינין להו כאנוסים..." [וכן בשאר הלכות], האם מותר היין בשתיה לפי זה
לכתחילה, ואם לא האם יש מקום להתיר שתייתו בדיעבד במקום דחיישינן
שיביא ח"ו לחילול השם.

מכבודו ומעריצו, הק' ארי' פרימר

ב"ה ירושלים, י"ב בטבת התשכ"ו

לכבוד ר' אריה פרימר ירושלים.

נתכבדתי ע"י כבוד מר"ן הראשל"צ הרב הראשי לישראל הרה"ג ר' יצחק
ניסים שליט"א לעיין בדבריו, והנני עושה כמצוותו.

השאלה היא אם יש מקום להתיר שתיית יין שנגע בו מחלל שבת בפרהסיה
במקום דחיישינן לחילול השם.

* בכ"ה בסיון תש"פ מלאו עשר שנים לפטירת הגאון הגדול, אוהב ישראל וארץ ישראל, הרב הראשי
לישראל והראשל"צ רבינו הרב מרדכי אליהו זצ"ל. בין השנים תשי"ט-תשל"ג שימש הגרמ"א זצ"ל
כעוזרו של הראשל"צ הרב ניסים זצ"ל, ומדי פעם ביקש הרב ניסים מהגרמ"א לכתוב תשובות
לשואלים במקומו. חלק מהתשובות האלו נדפסו בשו"ת יין הטוב של הרב ניסים, וחלקן בשו"ת
מאמר מרדכי של הגרמ"א (עי' למשל מ"ש שם הגרמ"א בח"ב או"ח סי' ז: "מחמת טרדותיו
המרובות של כב' הראשון לציון הרב הראשי לישראל שליט"א [הרב ניסים זצ"ל], מסר לי להשיב
על שאלות כבודו, והריני עושה כמצוותו"). התשובה המובאת כאן בעניין מגע מחלל שבת ביין עדיין
לא נדפסה, והיא יוצאת כאן לאור לראשונה לכבודו של הרב זצ"ל במלאת עשור לפטירתו. תנצב"ה.
ועי' מ"ש עוד הגרמ"א בעניין זה בהערותיו לקיצור שו"ע דרכי הלכה פרק מו ס"ק א, ובשו"ת הרב
הראשי חלק ב סימנים פב, קכב, קכד. בכל אלו אין הכרעה ברורה מה דין החילוניים בימינו. השאלה
והתשובה מתפרסמים כאן באדיבותו של פרופ' אריה פרימר, ששלח את השאלה לראשל"צ הרב
ניסים וקיבל במקומה את תשובת הרב אליהו בהיותו תלמיד חו"ל בישיבת כרם ביבנה..

מקור הדין של מחלל שבת בפרהסיה לעניין זה הוא בדברי הרשב"א המובאים בבית יוסף סי' קי"ט וז"ל... 'אבל מומר לחלל את השבת בפרהסיה או שאינו מאמין בדברי חז"ל הוא מין ויינו יין נסך. ועניין חילול שבת הוא דווקא כשהחזק ג' פעמים, אבל בפעם אחת או שתי פעמים אינו עושה יין נסך. וצריך שיחלל לפני עשרה. עכ"ל. (ומכאן לכאורה קשה על דברי הש"ך ביו"ד סי' ב' שכתב שבפעם אחת נקרא מחלל שבת, ועיי"ש).

עניין בפרהסיה, דהיינו בפני עשרה, יש אומרים שצריך שיהיו העשרה במקום אחד ולא זה אחר זה, ויש אומרים שאפילו בזה אחר זה. עיין למשל ברב פעלים ח"ג סי' י"ב שהביא דעות בזה, וציין לבנין ציון ח"א סי' ס"ד (וכתב עליו הרב פעלים דאע"ג דלא ברירא ליה הא מילתא, עם כל זה גברא רבא אמרה ויש לסמוך עליו וכו', עיי"ש).

ומשמע ממסכת עירובין ס"ט ע"א מעובדא של אדם שיצא בשבת במשאוי מסוים וכשראה את רבי יהודה הנשיא כיסה את המשאוי, ועל זה אמר רבי יהודה כגון איש כזה מבטל רשות, שזה נחשב מחלל שבת בצנעא כפירוש רש"י שם, משמע שבפרהסיה פירושו שאינו מתבייש משום אדם אפילו מנשיא, ואם מתבייש מאדם מסוים לא נקרא פרהסיה. והוכחה זו הביא הצמח צדק באה"ע ח"ב סי' רנ"ט לעניין אחר.

וגדולה מזו היא סברת מהר"י אסאד בספרו חיו"ד סי' נ' שכתב: "ובענין דווקא שיעידו בפניו ובפני ב"ד... מה גם בזמן הזה שהדור פרוץ מרובה אין להרחיקם כל כך ולדחותם בידיים חלילה שלא יפקרו טפי. ויותר טוב לקרובם בזרוע, ואף בעל נפש אינו צריך להחמיר על עצמו מלשתות יין שנגעו בו מחללי שבתות כאלו שבזמן הזה אם לא העידו בפניהם בפני ב"ד שחיללו בפני עשרה מישראל. עכת"ד (הגם שיש רבים שאינם מסכימים עם סברתו, ואכמ"ל)**.

ומחללי שבת בזמן הזה קולא אחרת יש להם שדינם כדין תינוק שנשבה, כי כולם מקטנם ועד גדולם בורים הם, וכל מעשיהם כקוף בעלמא מה שעושים אחרים או מה שנחנכם מקטנותם, ואין הם נכללים בכלל מורדים (עיין למשל הרמב"ם בדין בני הצדוקים והבייתוסים בהלכות דעות ובהלכות שחיטה, ובעיקר בדברי מרן הב"י באו"ח סי' שפ"ה שכתב מזיד דידהו כאונס הוי במעשה אבותיהם בידיהם, והוי ליה כתינוק שנשבה בין הגויים וכו'), וכמו שצינת על דברי החזו"א הלכות יבום סי' קי"ח אות ו' ושם בהלכות דעות, ומ"ש משם החפץ חיים.

** עי' בשו"ת מהר"י אסאד 'יהודה יעלה' חלק יו"ד מהדורתנו עמ' קה ואילך ובעיקר עמ' קז-קח, ועיי"ש בהערות באריכות, ובנספח א בסוף הספר עמ' תשמה ואילך.

לאור כל האמור לעיל עיקר הדין שדין יינו כדין יין נסך שאסור לשתותו, אך במקום שיצא מזה חילול השם, או במקום שיהיה שנאה ואיבה או חששא דשמא פקר טפי, כתב הרב פעלים שם בכעין זה שיש להקל, ואנו נוסיף ונאמר בצירוף כל הסברות המקילות שהזכרנו לעיל שבדיעבד יש מקום להתיר.

ויה"ר שהקב"ה יערה רוח ממרומים עלינו ועל כל עמו ישראל להסיר מקרבנו את לב האבן, ויתן לנו לב בשר לאהבה וליראה אותו ולעובדו בלבב שלם, ויחזירנו בתשובה שלמה. אמן כן יהי רצון.

מרדכי אליהו

